

politička misao

Zagreb 1989.

Vol. XXVI

No. 1

str. 1—188

Časopis
za političke
znanosti

YU ISSN 0032-3241

UDK 32 (497.14) (05) "54—03"(048) = 20

Sadržaj

Politička teorija Carla Schmitta

Zvonko Posavec:

Uvodna napomena

str. 3

Davor Rodin:

Aktualnost političke teologije

str. 6

Zvonko Posavec:

Država i političko

str. 22

Ernst Vollrath:

**Kako je Carl Schmitt došao do
svog pojma političkog?**

str. 30

Carl Ballestrem:

**Carl Schmitt i nacionalsocijalizam
— Problem teorije ili karaktera**

str. 48

Michael Th. Greven:

**Supstancijalno i metafizičko
polazište političkog pisca
C. Schmitta do 1934.**

str. 62

Holger van den Boom:

**Carl Schmitt i »demokracija na
dugme«**

str. 78

Burkhard Tuschling:
**Levijatan Carla Schmitta i
Thomasa Hobbesa**
str. 88

Reinhardt Knodt:
**Nomos zemlje — promišljanje
pojma prostora u Carla Schmitta**
str. 100

Josepf W. Bendersky:
Carl Schmitt u Nürnbergu
str. 114

Prilog
str. 120

Ivan Šiber:
**Autoritarna struktura ličnosti —
kritički prikaz jugoslavenskih
istraživanja**
str. 129

Endre Kiss:
**Nietzsche? Baeumler ili o
mogućnosti pozitivne fašističke
metafizike**
str. 146

Aspekti

Ratko Nešković:
Berdjajev i Oktobarska revolucija
str. 163

Osvrti, prikazi, recenzije

Vittorio Hösle:
Hegels System
— Ante Pažanin
str. 177

Zbornik:
**Jugoslavija u međunarodnim
finansijama**
— Luka Brkić
str. 178

P.M. Boffey, W.J. Broad, L.H. Gelb,
C. Mohr i H.B. Noble:
Claiming the Heavens
— Ksenija Jurišić
str. 181

Martina Koelschitzky:
Die Stimme ihrer Herren
— Anđelko Milardović
str. 182

John Stuart Mill:
Izabrani politički spisi
— Zoran Kurelić
str. 184

Politička teorija Carla Schmitta

UDK 340.1 + 32.01 + 1:32 + 929 SCHMITT

Uvodna napomena

CARL SCHMITT

1888—1985

Carl Schmitt je najznačajniji pravnik našeg stoljeća. Područje njegova djelovanja su državno pravo, narodno pravo i politička filozofija. Po utjecaju koji je izvršio i po upitnosti njegova djela možemo ga usporediti s Machiavelijem i Hobbesom. Mnogi su ga sporili, a mnogi su u njegovu djelu našli neiscrpan izvor inspiracije.

Neosporan znak veličine Schmittova djela možemo vidjeti u njegovu ogromnom utjecaju na različita područja djelatnosti kao i u njegovoj prisutnosti u različitim pravcima razmišljanja. Već u *Vajmarskoj Republici* bio je vodeći pravnik, i to među konkurentima kakvi su bili Hugo Preu 3 (1860—1925), poznat kao otac *Vajmarskog ustava*, Kelsen, Radbruch, Anschütz. Iz Schmittove škole potječu imena poput Böckenfördea, suca ustavnog suda SRNJ, profesora državnog prava u Freiburgu; Schmittovi daci bili su Ernst Forsthoff i Werner Weber, kao i kanonist Hans Barion. Postoji dakle juristički šmitijanizam, koji nije bio prisutan samo prije rata nego i poslije rata. Bitni aspekti bonskog *Osnovnog zakona* (Grundgesetz) od konstruktivnog glasanja o nepovjerenju do nedodirljivosti jezgre ustava ili do pojma obranaške demokracije bili su formulirani pod njegovim utjecajem, iako sam Schmitt nije neposredno sudjelovao u njegovu stvaranju. Pored jurističkog postoji i filozofski šmitijanizam. Pod njegovim utjecajem bili su, manje ili više, npr. Hans Blumenberg, prvenstveno njegova interpretacija legitimiteta novog vijeka, zatim Robert Spaemann, koji dijeli sa Schmittom porijeklo iz katolicizma i naglašavanje neizbježnosti vladavine, Bernahrd Villms, koji je u osnovi preuzeo Schmittovu interpretaciju Hobbesa, a od najnovijih mogli bismo tu ubrojiti nekadašnjeg maoistu G. Masckea, koji je postao revolucionarni nacionalist.

Pod utjecajem Schmitta je i Rudiger Altman, predstavnik etablismant šmitijanizma poznat po formuli »formirajuće društvo«, politolog Julien Freund, historioграфи Ch. Meier i R. Koselleck. No, pored desnog konzervativnog šmitijanizma postoji i lijevi šmitijanizam. Među lijevim pristalicama najviše ih je iz *Frankfurtskog kruga*. Kod Schmitta je promovirao Otto Kircheimer radom o »socijalističkoj i boljševičkoj teoriji države«, pisac poznatog djela *Weimar*

und was dann? (Berlin 1930). Otto Kirchheimer je član SPD, suradnik *Instituta za socijalna istraživanja*, profesor na Columbia univerzitetu. Među lijeve šmitijance pripada i suradnik Frankfurtske škole Franz Neumann. Neumann je bio pravni savjetnik SPD i odvjetnik, autor poznate knjige *Behemoth* u kojoj analizira nacizam. Naslov za svoje djelo preuzeo je od Hobbesove čuvene knjige o građanskom ratu. Njegova je teza da nacistička država nije bila totalitarna država nego nedržava, kaos, bezakonska vladavina.

Međutim, ta dva značajna predstavnika Frankfurtske škole nisu bili jedini inspirirani Schmittovim idejama. U njih treba ubrojiti još Waltera Benjamina, koji je u spisu *Porijeklo njemačke tragedije (Der Ursprung des deutschen Trauerspiels)* primijenio Schmittovu teoriju suvereniteta i izvanrednog stanja, i čija je politička teologija bliska Schmittovoj (usp. M. Rumpf, *Radikale Theologie: Benjamins Beziehung zu Carl Schmitt*, *Zeitgenosse der Moderne*, Stuttgart 1976). Benjamin je 1930. godine napisao Schmittu (Bd. I, 412—13) pismo u kojem ga hvali. Izdanje Benjaminovih djela koje su 1955. pripremili Adorno i njegova supruga ne sadrži te odnose Benjamina prema Schmittu. To, naravno, nije slučajno.

Isto je i s Jürgenom Habermasom. On danas odbija bilo kakvu vezu sa Carlom Schmittom. Ipak, njegova djela *Student und Politik* (1961), *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (1962), pa i najnovija izjašnjenja o »civilnoj neposlušnosti« puna su šmitijanizma. U osnovi cjelokupna lijeva kritika parlamentarizma u poslijeratnoj Njemačkoj služila se Schmittovim kategorijama. Danas takav lijevi šmitijanizam imamo u Italiji i Španjolskoj. U obje zemlje Schmitt je jedan od najpoznatijih njemačkih pisaca. Napokon je preveden i na engleski, a nije nepoznat čak ni u SAD-u. Habermas se osjećao ponukanim da upozori Amerikance na opasnost (Usp. *Eine Art Schadensabwicklung*, 1987, str. 101—114). Japanci od njemačkih pisaca najviše čitaju Heideggera i Schmitta.

Usprkos tome, Schmitt je slabo poznat; on je naime bio tabuiran. Razlog tome je potpuno jasan. Od 1933. do 1936. Schmitt je bio nacist. Najtužnije je, međutim, u čitavom slučaju to da on nije bio nacist iz uvjerenja nego zbog drugih motiva. Ponudio se Hitleru kao »krunski jurist Trećeg carstva« i sve do 1936. bio je prisutan pri jurističkom razaranju pravne države. Međutim, prije 1933. Schmitt je pisao sasvim drugačije. To nisu bili nacionalsocijalistički spisi i njih ne možemo zanemariti. Prije 1933. ne samo da Schmitt nije bio nacist nego je bio njihov protivnik. Također, nakon 1936. pisao je knjige koje nisu bile nacistički orijentirane. On je sveukupno objavljivao pedeset godina, i samo tri godine od toga bio u službi nacizma.

U poslijeratnoj Njemačkoj bilo je uobičajeno da se u dobrim sredinama svaki politolog ogradi od Schmitta. Naročito su na njega osuli vatru Dolf Sternberger i Kurt Sontheimer. Da bi netko uopće mogao stupiti u akademski svijet, bilo je gotovo obavezno da se ogradi od C. Schmitta. Međutim, ta vremena su prošla, naravno ne sasvim. G. Maschke je sakupio nekrologe objavljene u povodu smrti (1985) Carla Schmitta, iz kojih se može lijepo vidjeti da je on još uvijek prijeporan mislilac. Razdoblje raspada *Vajmarske Republike* smatramo izuzetno poučnim. Schmitt ne samo da je zdušno proživio to doba nego je i sâm u njemu djelovao. Pred povijesnim događajima koji su odredili naše stoljeće i koji su sve naše tradicionalne predodžbe doveli u pitanje, ne možemo i

